

УКРАЇНА НАПЕРЕДОДНІ ВИБОРІВ: ЗАПИТИ СУСПІЛЬСТВА, ПОЗИЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ АКТОРІВ, КОНТУРИ НОВОЇ ВЛАДИ

ЦЕНТР РАЗУМКОВА

RAZUMKOV CENTRE

Проект виконувався
спільно з Представництвом Фонду
Конрада Аденауера в Україні

Konrad
Adenauer
Stiftung

Головні цілі проекту

- Оцінка стану громадської думки, ставлення громадян до реформ, ставлення до політичних акторів (потенційних кандидатів у президенти та політичних партій)
- Виявлення політичних уподобань громадян та відповідності їм політичних пропозицій ймовірних кандидатів у президенти і політичних партій
- Вироблення прогнозів варіантів подальшого розвитку політичної ситуації у 2019р., залежно від результатів президентських виборів

Громадська думка:

**оцінки ситуації, ставлення
до реформ, політичні
орієнтації**

ГРОМАДСЬКА ДУМКА: оцінки ситуації

- 71% вважають, що події розвиваються у неправильному напрямі
- Порівняно з 2013р. зміни на краще відзначаються лише щодо стану обороноздатності та міжнародного іміджу України;
- 49% вважають, що після 2013р. Україна наблизилася до вступу до ЄС;
- 17% вважають, що реформи відповідають інтересам більшості громадян України (69% - не згодні з цим);

ГРОМАДСЬКА ДУМКА: оцінки ситуації

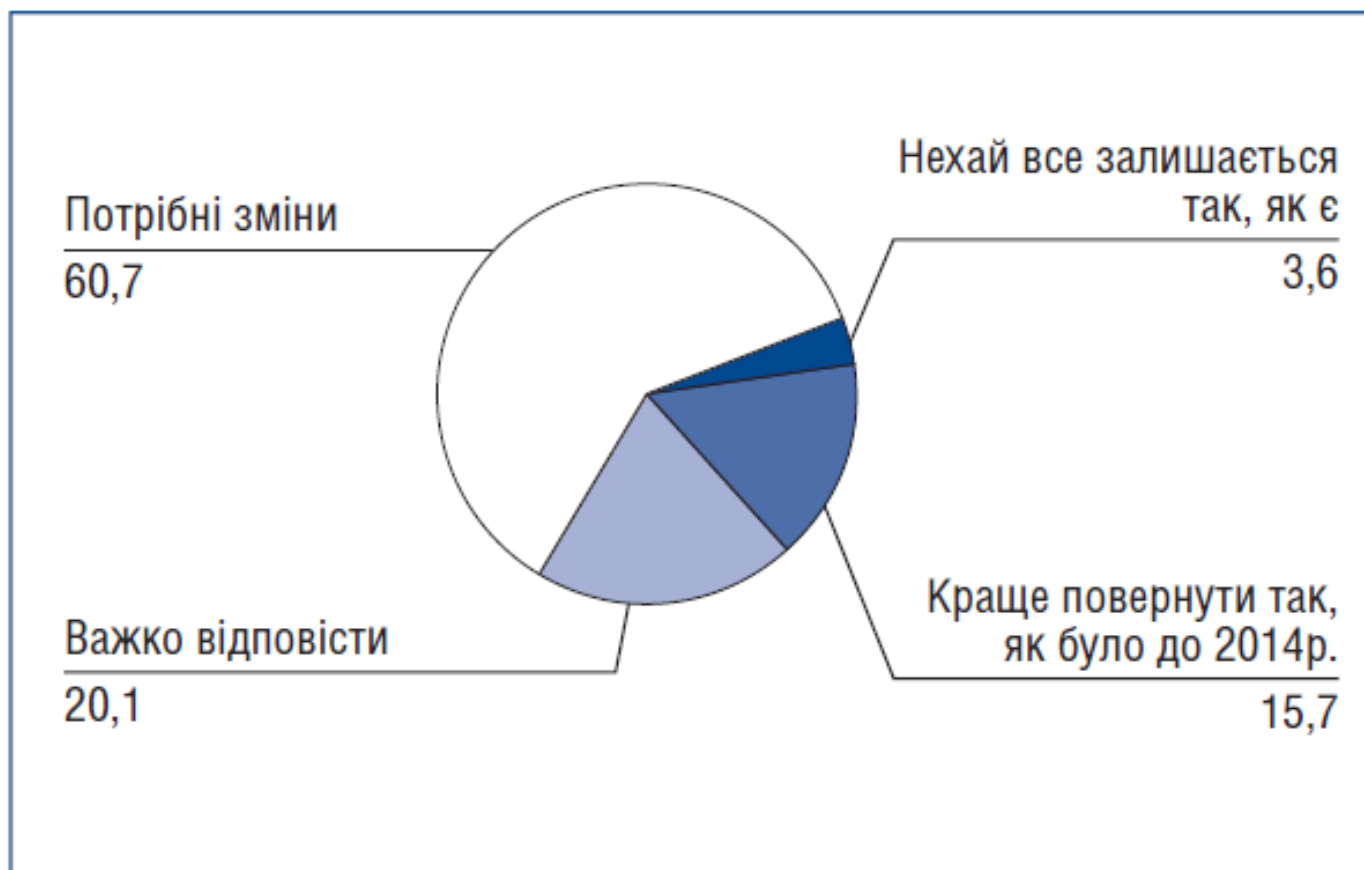
- Виграли від вступу до ЄС - 26%, програли - 29%, не визначилися - 46%;
- Хотуть повернутися в Україну «до 2014р.» - 38%, не хочуть - 48%;
- Хотуть відновлення СРСР - 33%, не хочуть - 66%;
- Проголосували б за вступ до ЄС 51% усіх опитаних та 66% - тих, хто взяв би участь у референдумі
- Проголосували б за вступ до НАТО 41% усіх опитаних та 66% тих, хто взяв би участь у референдумі
- 48% громадян вважають європейську модель суспільного розвитку більш привабливою, ніж російську, і лише 5% - навпаки.

ГРОМАДСЬКА ДУМКА: оцінки ситуації

- За вступ до ЄС проголосували б більшість жителів Заходу (77%) і Центру (59%)
- На Півдні частки прихильників і противників є майже однаковими (32% і 33%, відповідно), на Сході більшість становлять противники (54% проти 24%)
- Серед молоді, громадян з вищою освітою та більш заможних респондентів, частки прихильників вступу до ЄС є вищим.
- Серед україномовних громадян за вступ до ЄС готові проголосувати 61%, серед російськомовних - 36%; серед етнічних українців - 54%, серед етнічних росіян - 38%.

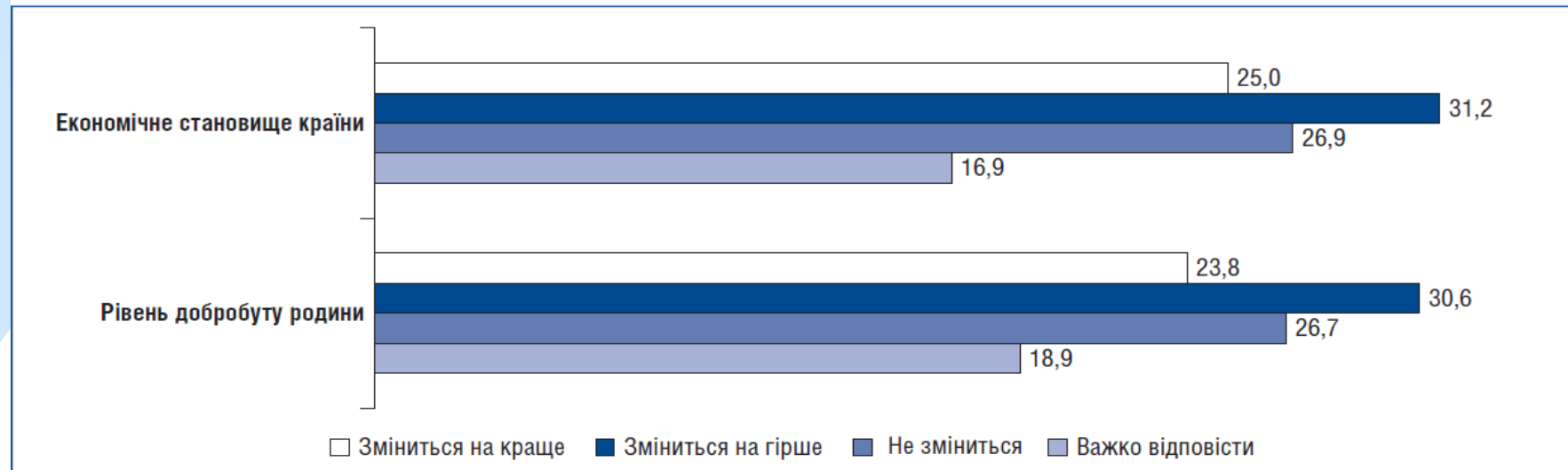
ГРОМАДСЬКА ДУМКА: оцінки ситуації

Що країні сьогодні потрібно більше?
% опитаних

ГРОМАДСЬКА ДУМКА: оцінки ситуації

Як зміниться становище в Україні в таких сферах у найближчі 2-3 роки?
% опитаних

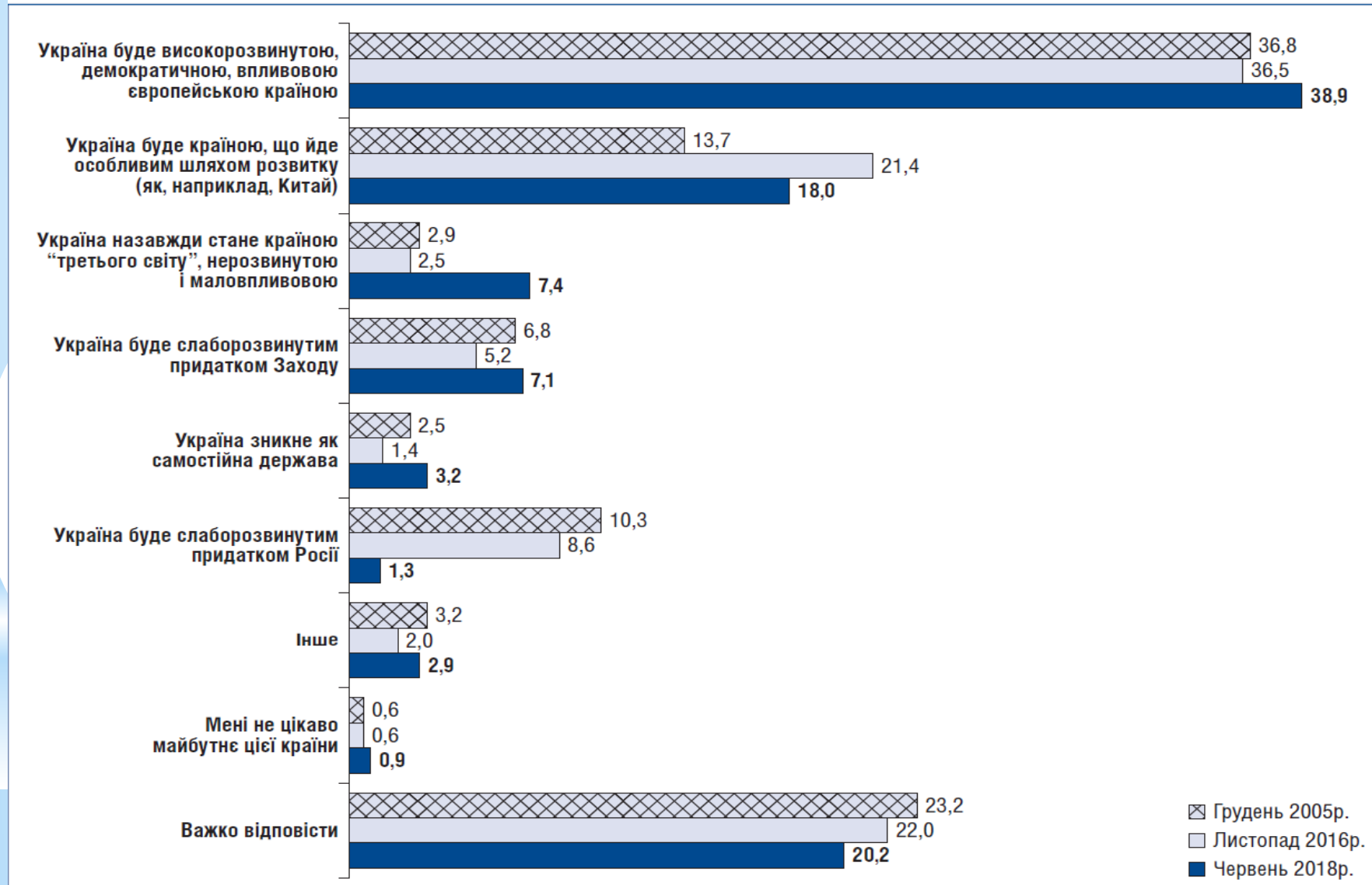

- Рівень песимістичних очікувань найвищим є на Сході, де змін на гірше очікують 40% опитаних. На Заході він найнижчий - 21% опитаних. На Заході більша, ніж у інших регіонах, частка позитивних очікувань - 29%.
- Заможні респонденти, молодь і громадяни з вищою освітою демонструють вищий рівень оптимізму. Російськомовні та етнічні росіяни у своїх очікуваннях дещо більш песимістичні, ніж україномовні та етнічні українці.

ГРОМАДСЬКА ДУМКА: оцінки ситуації

Яким Ви бачите майбутнє України?
% опитаних

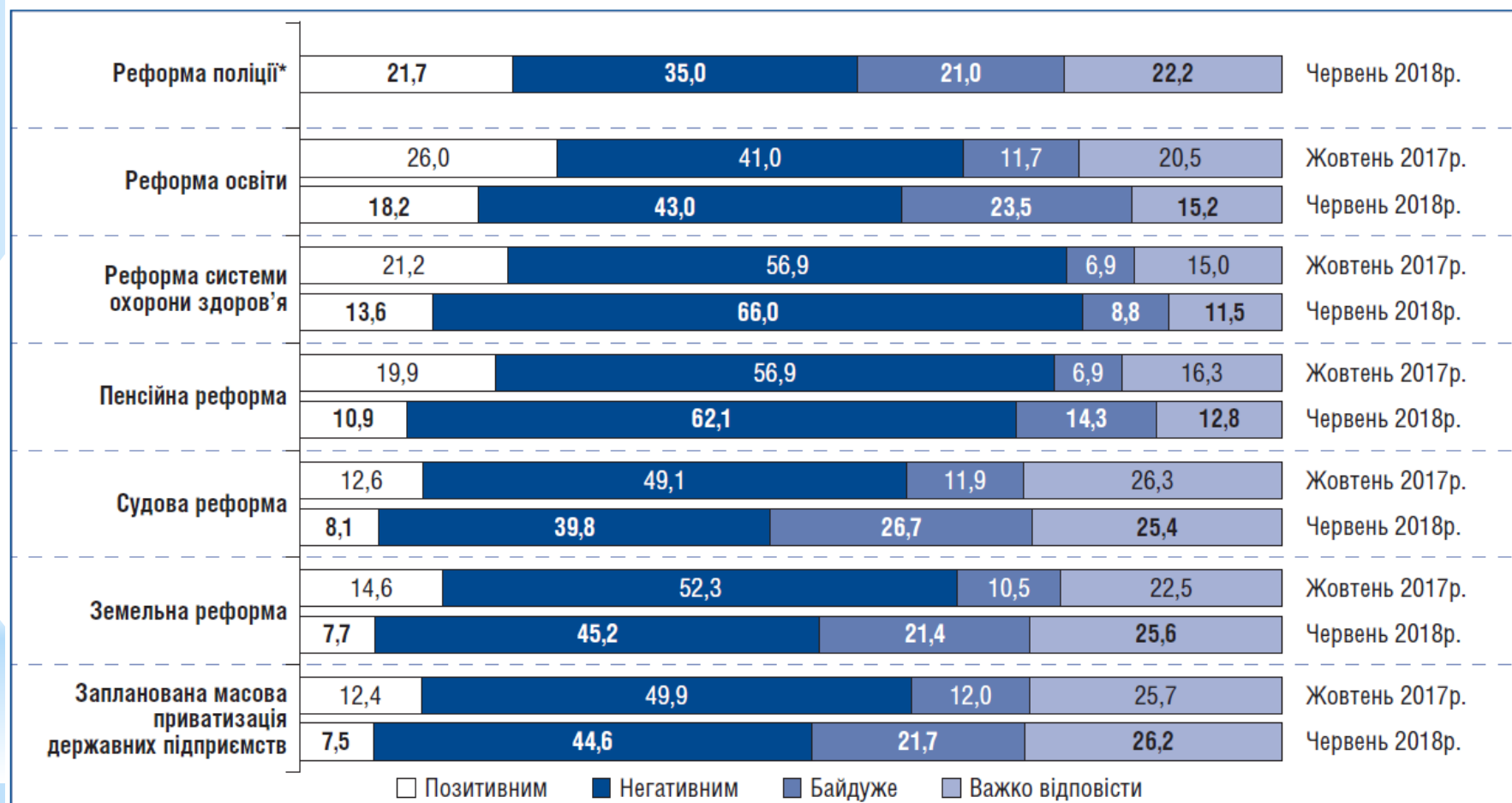

ГРОМАДСЬКА ДУМКА: ставлення до реформ

- Поінформованість населення про реформи є низькою. Частка громадян, які знають багато”, коливається від 10-11% до 2%.
- Більшість (55-76%) респондентів вказали на відсутність впливу переважної більшості реформ на їх особисте становище (крім реформи охорони здоров'я)
- Для більшості реформ негативні оцінки значно переважають над позитивними (виняток становлять децентралізація, реформа місцевого самоврядування, реформа нацбезпеки і оборони.
- Найбільш негативно оцінюється вплив реформи системи охорони здоров'я: більше половини (57%) відзначають її негативний вплив.

ГРОМАДСЬКА ДУМКА: ставлення до реформ

Зараз в Україні триває проведення низки реформ.
Враховуючи наявну у Вас інформацію, яким є Ваше ставлення до таких реформ?
% опитаних

* В анкеті 2017р. такий варіант не пропонувався.

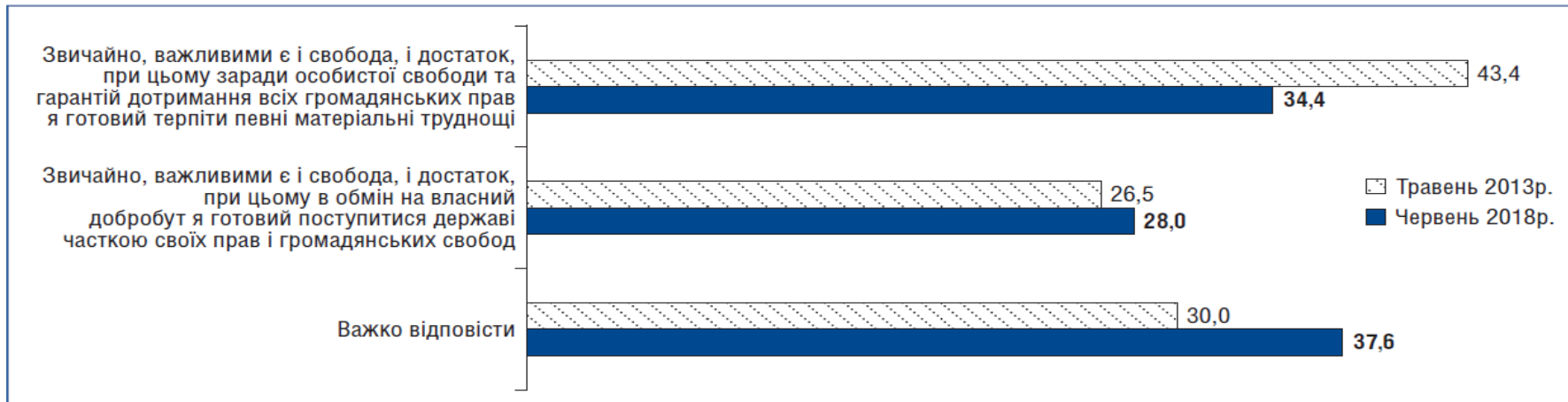
ГРОМАДСЬКА ДУМКА: ставлення до реформ

Чи згодні Ви з кожним з наведених тверджень?
% опитаних

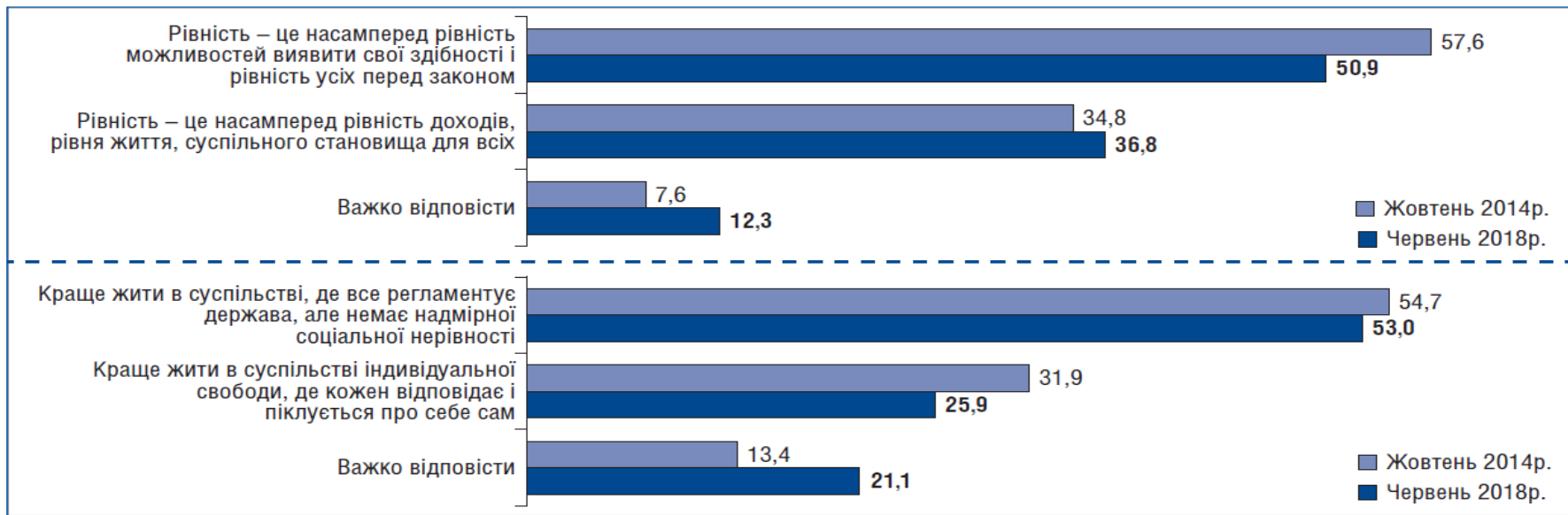
	Згоден	Скоріше згоден	Скоріше не згоден	Не згоден	Важко відповісти
Українська влада має продовжувати реформи, але коригувати їх з урахуванням зроблених помилок, намагатися максимально враховувати національні особливості, навіть якщо це не буде збігатися з рекомендаціями міжнародних партнерів України	21,3	44,0	13,4	8,1	13,3
Українська влада має негайно припинити реалізацію реформ та рекомендацій міжнародних партнерів, у стислі терміни розробити власну стратегію розвитку України з опорою на власні сили і негайно розпочати її реалізацію	21,1	26,3	21,3	12,0	19,3
Українська влада має продовжувати реалізацію реформ у повній відповідності до вимог міжнародних партнерів України	6,9	23,5	26,1	25,5	18,1

ГРОМАДСЬКА ДУМКА: політичні орієнтації

Яке з цих суджень Вам ближче?
% опитаних

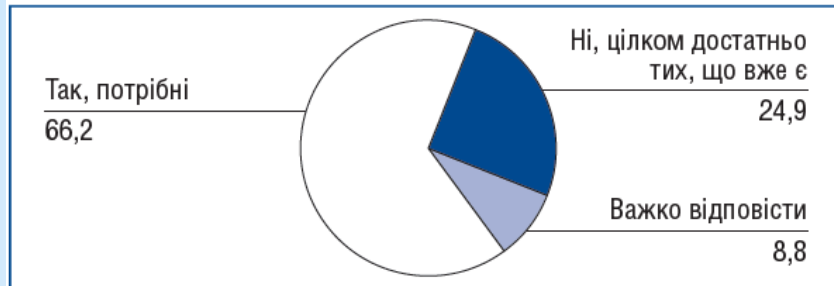

З яким із наведених тверджень у кожній парі Ви згодні більшою мірою?
% опитаних

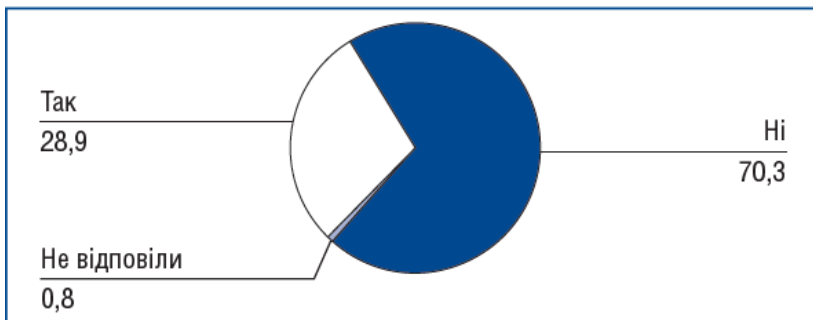

ГРОМАДСЬКА ДУМКА: політичні орієнтації

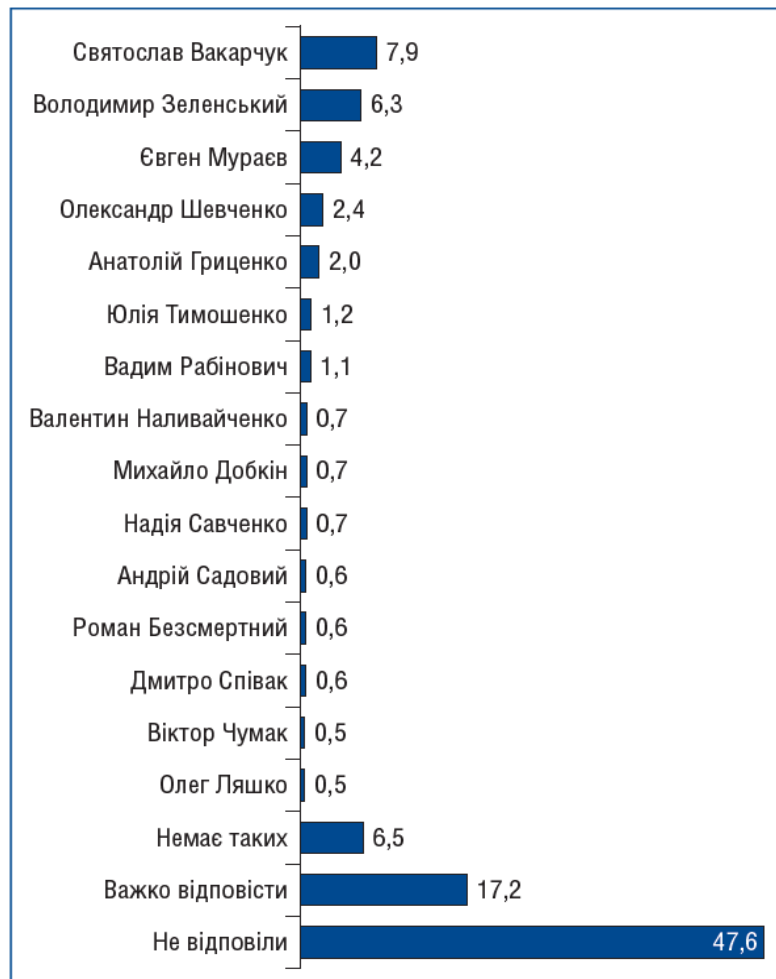
Чи потрібні Україні нові політичні лідери
(тобто такі політики, які ще не були при владі)?
% опитаних

Чи бачите Ви когось в якості нових
політичних лідерів?
% опитаних

Чи можете Ви назвати, кого саме Ви бачите
в якості нових політичних лідерів?*

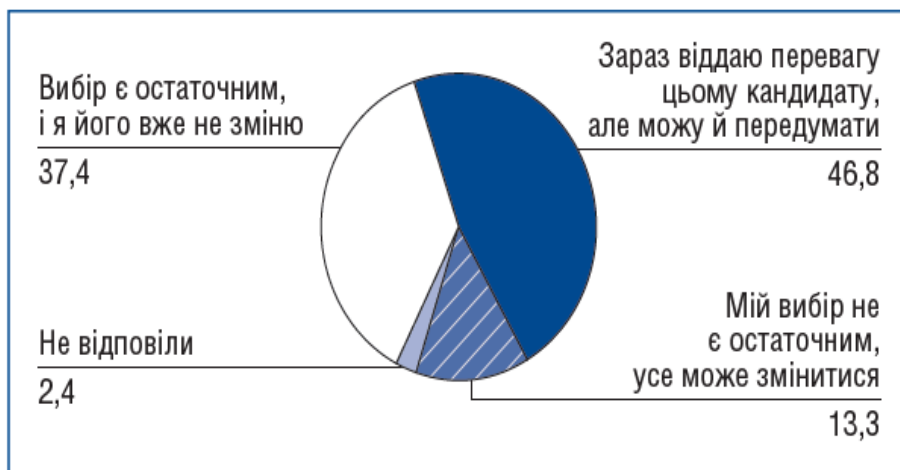
* Питання ставилося як відкрите. Респондентам пропонувалося назвати не більше п'яти прізвищ. На діаграмі наведені прізвища лише тих політичних лідерів, яких назвали не менше 0,5% опитаних.

ГРОМАДСЬКА ДУМКА: політичні орієнтації

Обираючи із запропонованого списку кандидатів у президенти України, конкретного кандидата змогли обрати 62% опитаних, 3% обрали б іншого кандидата, 35% – не визначилися або не брали б участі у виборах¹⁸.

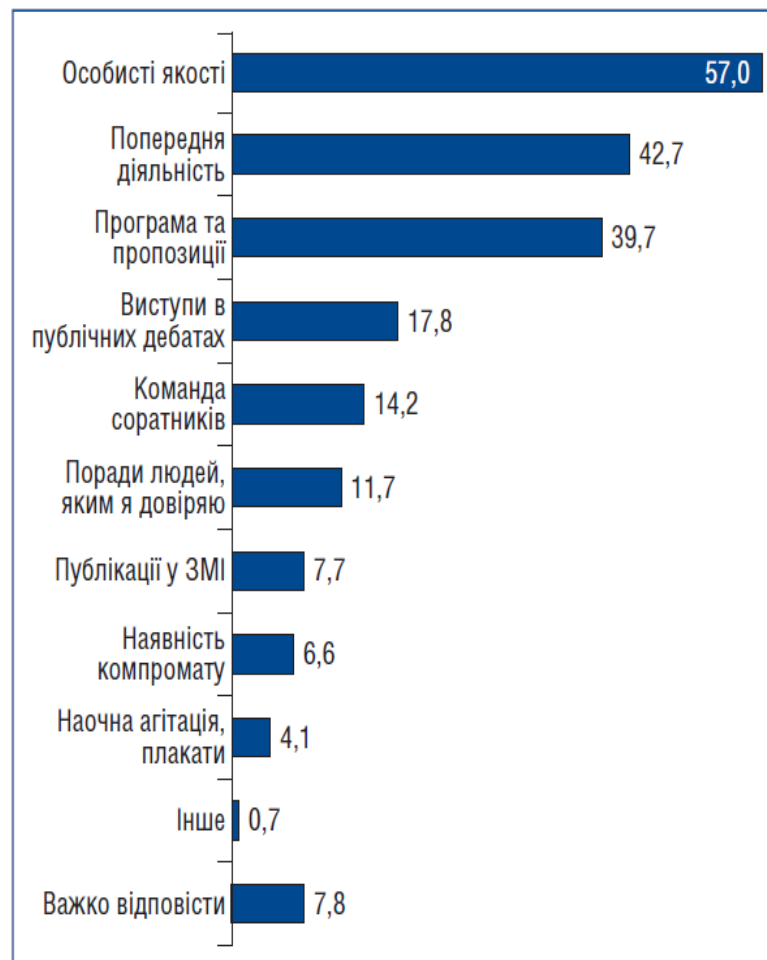
Серед тих, хто назвав конкретного кандидата, лише 37% вважають свій вибір остаточним і незмінним, а 60% – можуть його змінити. Таким чином, станом на серпень 2018р., однозначно визначилися зі своїм кандидатом лише чверть усіх виборців.

Наскільки Ваш вибір кандидата є остаточним? % тих, хто назвав конкретного кандидата

Що найбільше вплине на Ваш вибір кандидата?*

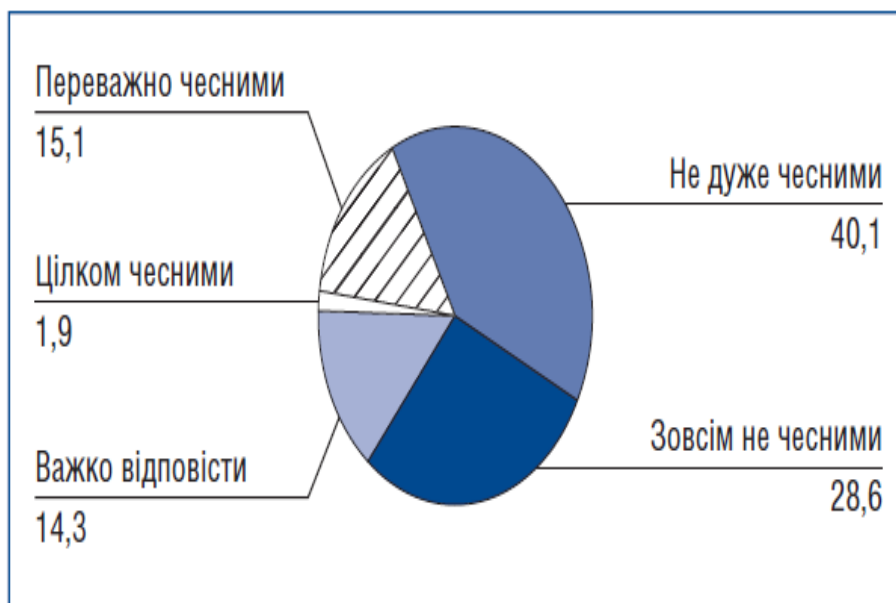
% опитаних

* Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

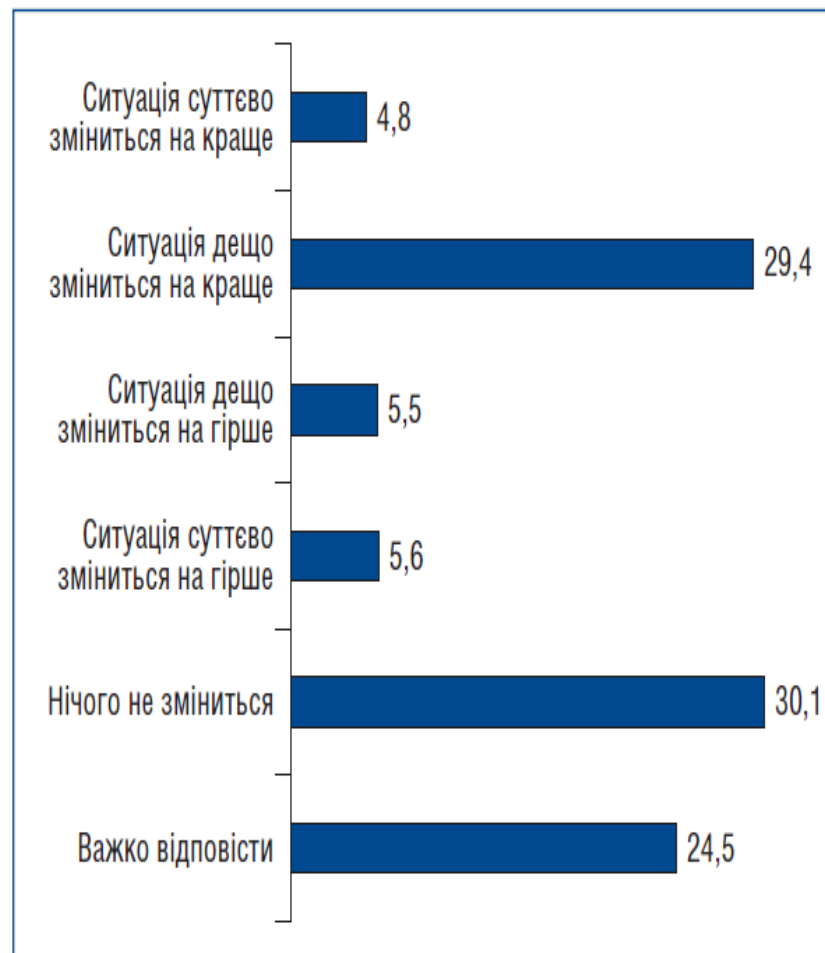
ГРОМАДСЬКА ДУМКА: політичні орієнтації

Наскільки чесними будуть
наступні вибори Президента України?
% опитаних

Частка громадян, які очікують цілком чесних або переважно чесних виборів, на Півдні і Сході майже утричі менша, ніж на Заході, удвічі – ніж у Центрі. Серед російськомовних громадян ця частка удвічі менша – ніж серед україномовних.

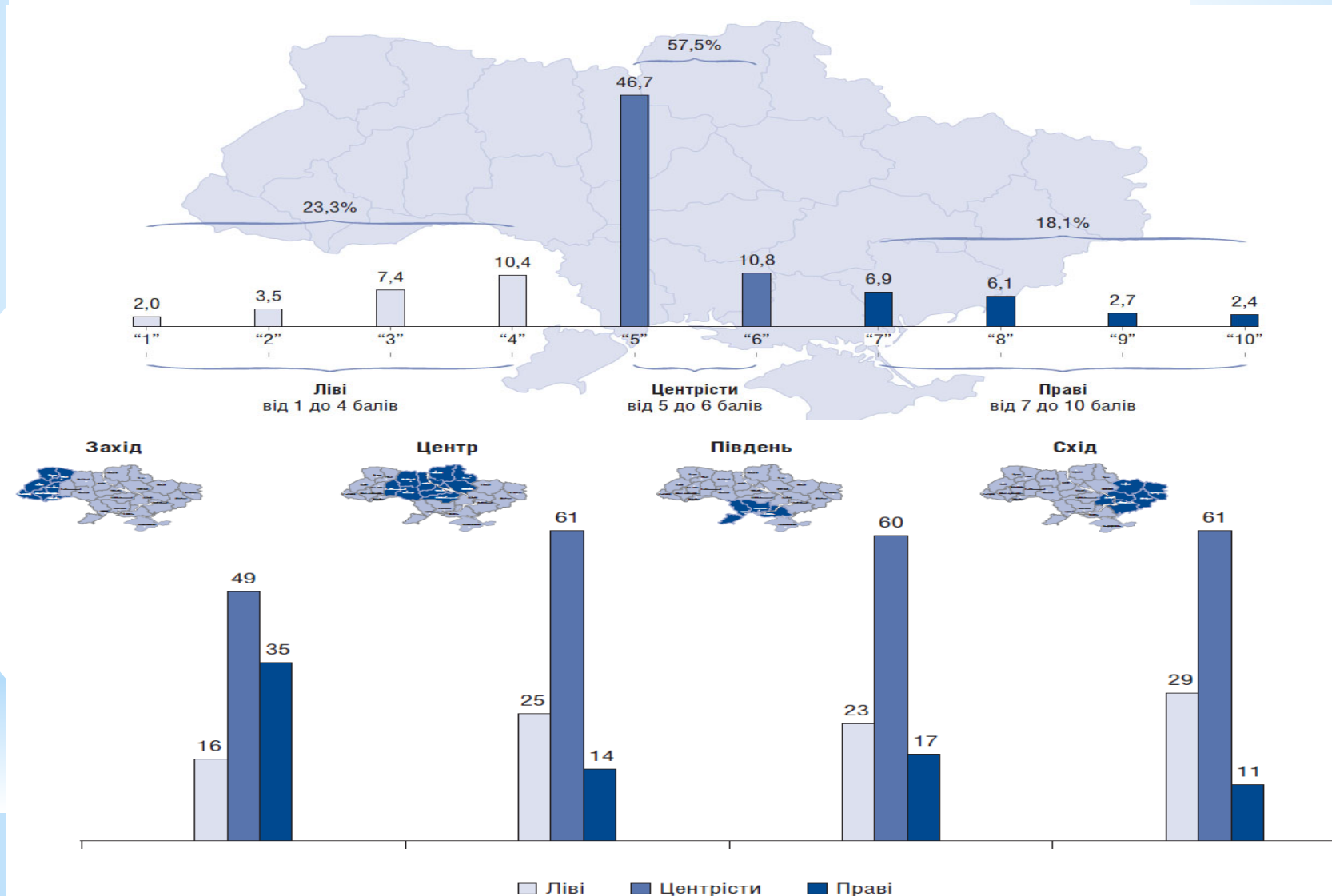
Як наступні вибори Президента України
змінять ситуацію у країні?
% опитаних

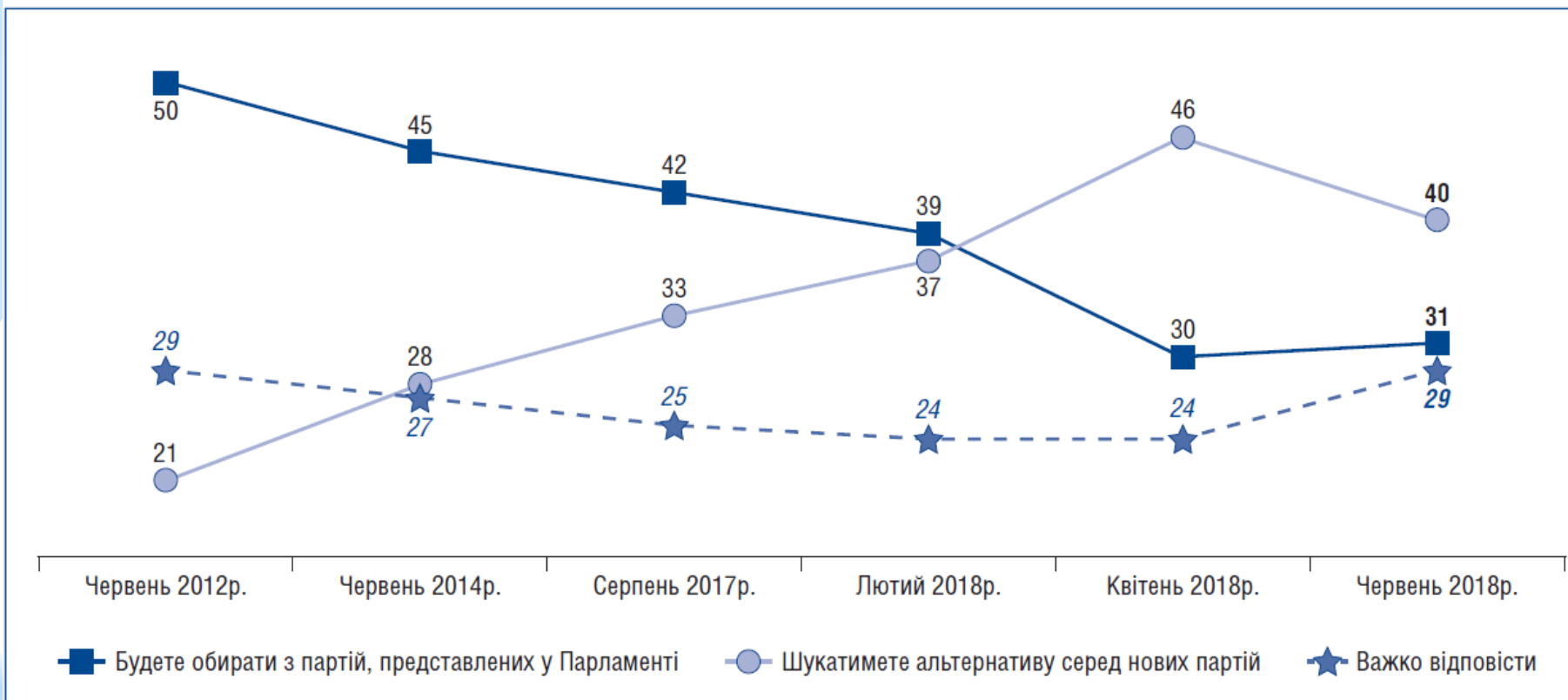
ГРОМАДСЬКА ДУМКА: політичні орієнтації

Говорять, що в політиці є “ліві” і “праві”. Де за своїми поглядами Ви розташовуєтеся на 10-бальній шкалі?

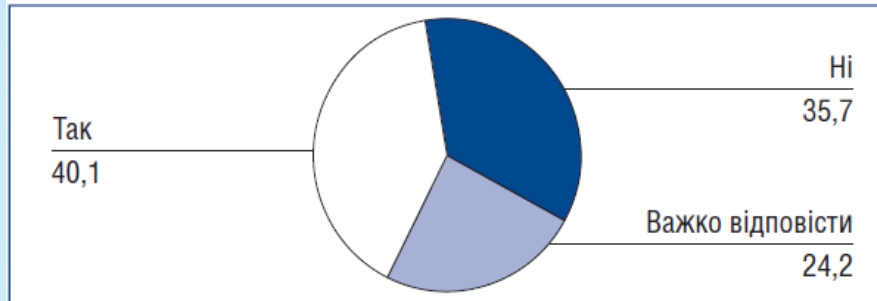
ГРОМАДСЬКА ДУМКА: політичні орієнтації

Якщо найближчим часом в Україні відбудуться парламентські вибори Ви...,
% опитаних

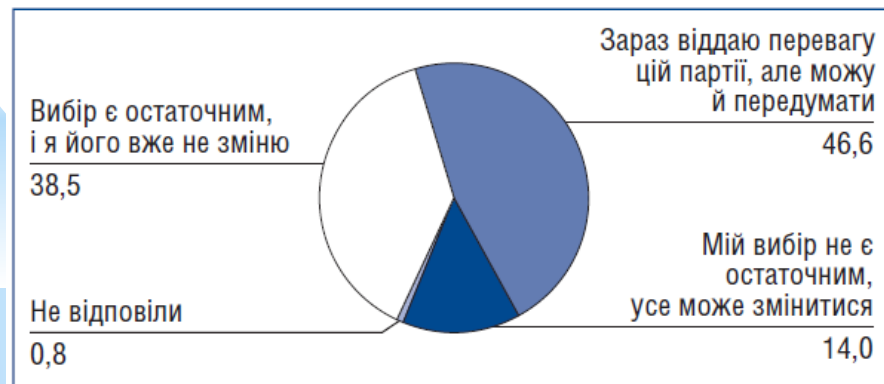
ГРОМАДСЬКА ДУМКА: політичні орієнтації

Чи є серед існуючих на теперішній час в Україні політичних партій і рухів такі, яким можна довірити владу?
% опитаних

Із запропонованого переліку політичних партій обрали певну партію 60% опитаних, 4% обрали варіант “інша партія”, 17% – не визначилися і 19% – не брали б участі у виборах²⁶.

Наскільки остаточно є Ваш вибір партії?
% тих, хто назвав конкретну партію

Чому Ви схильні проголосувати саме за цю партію?*

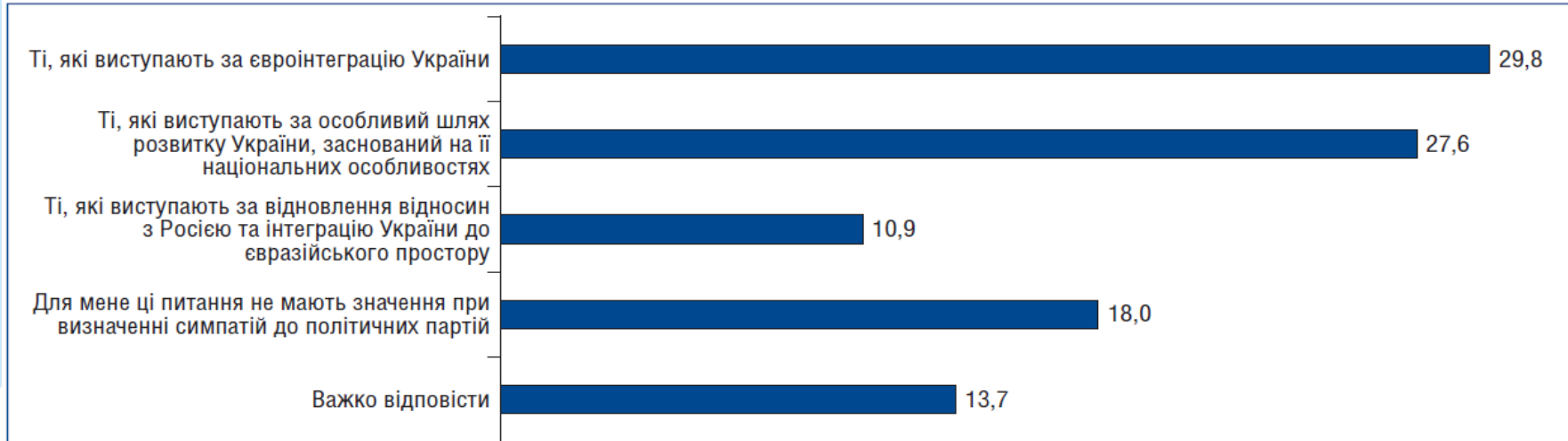
% тих, хто назвав конкретну партію

Мені подобаються їх ідеї та пропозиції	47,9
Мені подобаються їх лідери	44,0
Ця партія виражає інтереси таких людей, як я	19,6
Принаймні порівняно з іншими ця партія є “меншим злом”	15,0
Ця партія має добрі шанси здолати 5% бар'єр	10,8
У цій партії є люди, яких я хотів би підтримати	10,3
Я за цю партію вже голосував на попередніх виборах, і вона мене не розчарувала	9,9
Ця партія нова, а в політиці потрібне оновлення	7,8
Цю партію підтримують авторитетні для мене люди	7,1
Загалом я обрав цю партію випадково	1,3
Інше	0,1
Важко відповісти	0,9

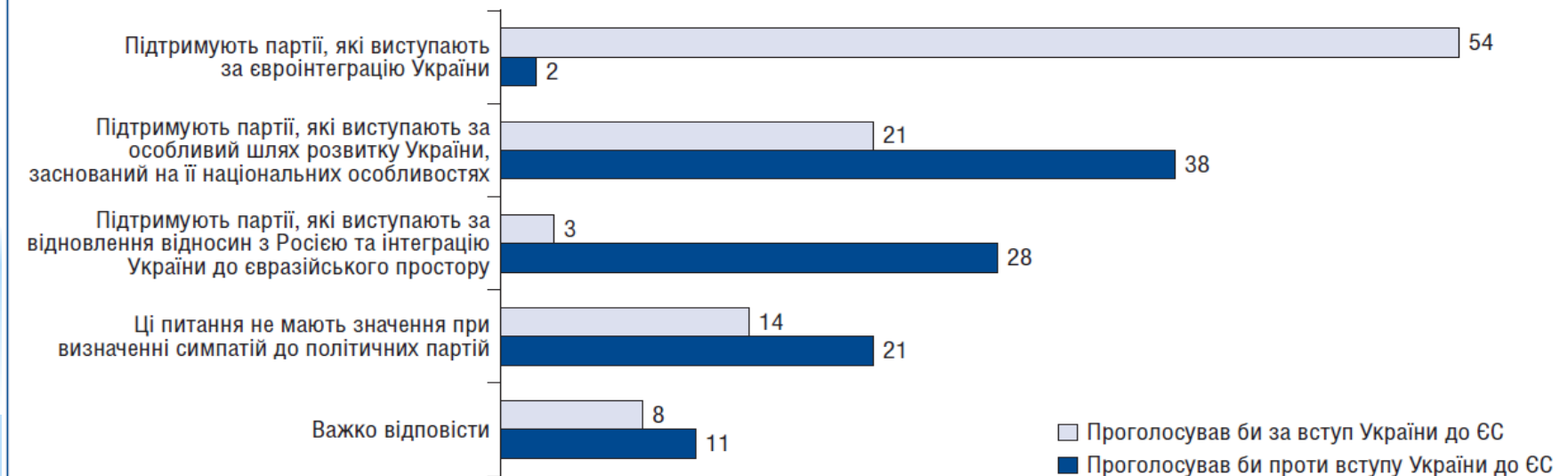
* Респондентам пропонувалося відзначити не більше двох прийнятних варіантів відповіді.

ГРОМАДСЬКА ДУМКА: політичні орієнтації

Які політичні сили Ви більше підтримуєте (ставитеся з симпатією)?
% опитаних

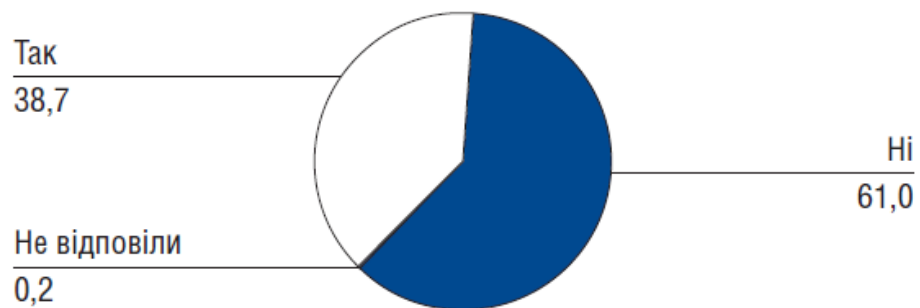

залежно від наміру голосувати "за" чи "проти" вступу України до ЄС

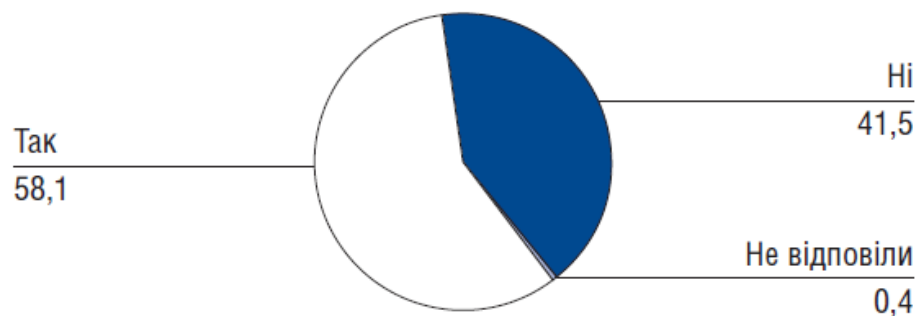

ГРОМАДСЬКА ДУМКА: політичні орієнтації

Чи читали Ви коли-небудь програми політичних партій?
% опитаних

Чи відрізняються програми різних політичних партій між собою?
% тих, хто читав програми партій

ГРОМАДСЬКА ДУМКА: політичні орієнтації

Яку систему виборів до Верховної Ради України Ви вважаєте найкращою для України?
% опитаних

	Вересень 2017р.	Червень 2018р.
Пропорційну систему з відкритими партійними списками (виборці голосують за ту чи іншу партію, а також позначають найбільш прийнятних для себе кандидатів від цієї партії)	34,5	33,8
Змішану систему з закритими списками – як це є зараз (частина депутатів обирається за закритими списками, коли партії самі визначають порядок кандидатів у списках, а частина – в мажоритарних округах)	17,2	14,6
Мажоритарну систему (всі депутати обираються за мажоритарними округами без голосування за списки партій)	16,1	13,8
Пропорційну систему з закритими партійними списками (партії ухвалюють списки кандидатів і визначають їх порядок у списку, а виборці голосують за список тієї чи іншої партії)	5,2	5,1
Іншу	3,4	3,9
Важко відповісти	23,6	28,7

Ставлення громадян до політичних альтернатив

Зовнішня і внутрішня політика, безпека

	0-3 бали	4-6 балів	7-10 балів	Не відповіли	Середній бал	
Вступ України до союзу Росії і Білорусі, вступ до Євразійського економічного союзу	22,5	30,2	46,3	1,0	6,1	Вступ України до ЄС в осяжній перспективі
Позаблоковий статус України, її невходження до військових блоків	34,4	27,1	37,1	1,3	5,2	Вступ України до НАТО в осяжній перспективі
Пошук шляхів до примирення з Росією, посилення політичних та економічних зв'язків з нею	31,1	30,7	37,2	1,0	5,3	Жорстка позиція щодо Росії, послаблення політичних та економічних зв'язків з нею
Повернення тимчасово окупованих територій шляхом мирних переговорів і компромісних домовленостей з Росією	43,2	33,4	22,5	0,9	4,1	Повернення тимчасово окупованих територій військовим шляхом
Мир на Сході України має бути встановлений за будь-яку ціну	27,7	28,2	43	1,1	5,7	Мир на Сході України можливий лише на прийнятних для українського суспільства умовах

- Переважна більшість на Заході та в Центрі підтримують вступ України до ЄС, натомість на Сході відносна більшість схиляються до вибору на користь ЄврАзЄс. На Півдні відносно переважає поміркована позиція.
- Вступи до НАТО підтримує на Заході переважна більшість, а в Центрі - відносна більшість опитаних. На Сході й Півдні близько половини надають перевагу позаблоковому статусу.
- Переважна більшість опитаних на Заході і відносна більшість - у Центрі підтримують жорстку позицію щодо Росії та послаблення політичних та економічних зв'язків з нею. Водночас, переважна більшість опитаних на Сході та відносна більшість - на Півдні виступають за пошук шляхів до примирення з Росією.
- Майже половина жителів Сходу бажають миру за будь-яку ціну, тоді як на Заході та в Центрі переважна більшість опитаних готові прийняти мир лише на прийнятних для українського суспільства умовах. Значна частка жителів Півдня підтримують як перший, так і другий варіант.

Зовнішня і внутрішня політика, безпека

	0-3 бали	4-6 балів	7-10 балів	Не відповіли	Середній бал	
Посилення впливу Верховної Ради на Уряд та виконавчу владу, обмеження повноважень Президента	35,2	44,5	19,3	1,0	4,4	Посилення впливу Президента на Уряд та виконавчу владу, обмеження повноважень Верховної Ради
Недопущення обмежень політичних прав і свобод громадян	52,3	32,9	13,8	1,0	3,5	Забезпечення політичної стабільності, навіть через обмеження політичних прав і свобод громадян
Скоротити функції центральної влади, передати більше повноважень органам місцевого самоврядування, здійснити децентралізацію	56,0	33,1	9,9	0,9	3,2	Розширити функції центральної влади, скоротити повноваження органів місцевого самоврядування, посилити керованість усіх органів влади з центру
Можливість надання особливого статусу (автономії) певним регіонам держави	23,7	28,2	47,3	0,8	6,1	Збереження унітарного устрою України, неприпустимість надання особливого статусу жодному регіону
Посилення громадського контролю за правоохоронними органами	54,2	32,9	11,9	1,0	3,3	Підвищення підконтрольності правоохоронних органів владі
Скорочення видатків на Збройні Сили України	20,8	37,5	40,6	1,1	5,8	Збільшення видатків, зміцнення і розвиток Збройних Сил України

- Відносна більшість жителів Сходу та Півдня підтримують посилення впливу Верховної Ради та обмеження повноважень Президента, тоді як у Центрі та на Заході більше до збереження *status quo*.
- Переважна більшість респондентів у всіх регіонах підтримують скорочення функцій центральної влади та розширення повноважень органів місцевого самоврядування, децентралізацію.
- У всіх регіонах більшість або відносна більшість опитаних виступають за недопущення обмежень політичних прав і свобод громадян, навіть заради збереження політичної стабільності.
- У всіх регіонах країни відносна більшість опитаних не підтримують обмеження прав і свобод в умовах зовнішньої агресії.
- Одностайною в регіональному розрізі є підтримка посилення громадського контролю за правоохоронними органами.

Економіка

	0-3 бали	4-6 балів	7-10 балів	Не відповіли	Середній бал	
Розширення державного сектору економіки, повернення в державну власність раніше приватизованих підприємств	46,4	37,6	15,1	0,9	3,7	Приватизація державних підприємств, пріоритетний напрям розвитку приватного сектору економіки
Активна роль держави в управлінні економічними процесами, здійснення контролю над цінами	58,9	29,3	11,1	0,7	3,0	Відмова від втручання держави в економічні процеси (дерегуляція) та контролю над цінами – все має вирішувати ринок
Подовження мораторію на вільну купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення	59,1	26,9	13,2	0,9	3,0	Запровадження вільної купівлі-продажу землі сільськогосподарського призначення
Підтримка національного виробника, високі мита на імпорتنі товари	53,5	32,4	13,1	1,0	3,3	Вільна конкуренція вітчизняних та імпорتنих товарів на внутрішньому ринку
Державне сприяння переважно великому національному бізнесу	16,5	37	45,2	1,4	6,2	Пріоритетне сприяння розвитку малого та середнього бізнесу
Пріоритетність орієнтації на суспільні потреби та настрої всередині України, виконання тих рекомендацій ЄС, США та МВФ, які їм не суперечать	54,2	36,7	8,1	1,1	3,2	Безумовне та послідовне виконання рекомендацій ЄС, США та МВФ, навіть якщо вони не популярні в Україні
Економіка України має спиратися на традиційні галузі – металургію, машинобудування, видобувну промисловість, сільське господарство (АПК)	38,9	38,9	21,3	0,9	4,3	Україна може досягти прискореного економічного зростання лише через прискорений розвиток нових галузей і технологій (ІТ-сектор, робототехніка, штучний інтелект, нанотехнології, біотехнології та ін.)

Економіка

	0-3 бали	4-6 балів	7-10 балів	Не відповіли	Середній бал	
Підвищення зарплат і пенсій, навіть ціною підвищення рівня інфляції і падіння курсу гривні	36	41,8	21,2	1,1	4,4	Недопущення інфляції і стабілізація курсу гривні, навіть якщо для цього доведеться “заморозити” зарплати і пенсії
Запровадження прогресивного оподаткування – громадяни з вищими доходами мають сплачувати вищий відсоток податків	62,3	28,1	8,6	1,0	2,9	Запровадження рівної ставки податків для всіх громадян, незалежно від їх доходів
Податкова система, за якої людина сплачує високі податки, але безкоштовно отримує від держави певні соціальні послуги	36,5	47,7	15,0	0,8	4,2	Податкова система, за якої людина сплачує низькі податки, але сама повинна оплачувати соціальні послуги
Захист інтересів громадян з низькими доходами	52,3	33,9	12,8	1,0	3,4	Захист інтересів “середнього класу” – людей кваліфікованої праці з середнім рівнем доходів
Боротьба з бідністю шляхом посилення соціальної підтримки населення з низьким рівнем заробітної плати (виплати субсидій, допомог тощо)	34,7	31,5	32,9	0,9	5,0	Боротьба з бідністю шляхом підвищення ціни праці і на цій основі – заробітної плати

Соціальна політика

	0-3 бали	4-6 балів	7-10 балів	Не відповіли	Середній бал	
Громадянам, які працюють (або працювали) впродовж усього свого працездатного віку, гарантувати гідний рівень життя повинна держава	75,1	18,8	5,3	0,8	2,1	Громадяни повинні самостійно дбати про своє забезпечення в літньому віці, робити заощадження та ін.
Активна роль держави в процесі перерозподілу суспільних благ, сприяння зменшенню розриву в доходах між багатими та бідними	63,0	27,6	8,3	1,1	2,8	Невтручання держави у процес перерозподілу суспільних благ, відмова від “вирівнювання доходів”
Захист прав найманих працівників перед роботодавцями. Надання більших прав найманим працівникам та їх об'єднанням – профспілкам	72,4	22,4	4,3	0,9	2,3	Посилення прав роботодавців у відносинах з найманими працівниками. Надання більших прав роботодавцям, у т.ч. під час прийому на роботу та звільненні найманих працівників
Уряд має збільшувати видатки на охорону здоров'я, соціальне забезпечення, освіту, навіть якщо для цього треба буде підвищувати податки	49,5	34,5	15,0	0,9	3,6	Уряд не повинен допускати підвищення податків, навіть якщо для збалансування бюджету треба буде скорочувати соціальні видатки
Зарплати вищих урядовців, державних службовців, суддів, прокурорів та ін. мають визначатися на основі їх рівня у країнах ЄС	14,0	16,0	68,9	1,0	7,6	Зарплати вищих урядовців, державних службовців, суддів, прокурорів та ін. мають визначатися на основі рівня середньої зарплати в Україні
Система соціального забезпечення (пенсії, субсидії, соціальна допомога) має бути державною	66,9	23,9	8,1	1,0	2,5	Система соціального забезпечення (пенсії, субсидії, соціальна допомога) може обслуговуватися приватними компаніями

* 11-бальна шкала, де “0” означає максимальну підтримку позиції, наведеної ліворуч, а “10” – повну підтримку позиції, наведеної праворуч.

- У всіх регіонах абсолютна більшість опитаних підтримують активну роль держави в управлінні економічними процесами (на противагу ринковій дерегуляції), при цьому на Півдні підтримка державного регулювання є особливо високою і сягає 75%.
- У всіх регіонах переважна чи відносна більшість опитаних виступають за підтримку національного виробника шляхом запровадження високих мит на імпортні товари, а також подовження мораторію на купівлю-продаж землі сільськогосподарського призначення.
- У всіх регіонах абсолютна чи відносна більшість опитаних вважають пріоритетною орієнтацію на суспільні потреби та настрої всередині країни, а не рекомендації ЄС, США та МВФ.
- У всіх регіонах країни громадяни очікують від держави активної ролі в перерозподілі суспільних благ, сприяння зменшенню розриву в доходах між багатими та бідними, захисту інтересів насамперед громадян із низькими доходами.
- Щодо більшості соціально-економічних питань немає міжрегіональних протиріч, а там, де вони все ж є, характер цих протиріч не є кардинальним

Гуманітарна політика

	0-3 бали	4-6 балів	7-10 балів	Не відповіли	Середній бал	
Збереження статусу української мови як єдиної державної	55,8	17,8	25,5	1,0	3,6	Надання російській мові статусу другої державної
Державний захист і підтримка української мови (обов'язкове навчання українською мовою у школах, запровадження мовних квот на радіо та телебаченні та ін.)	48,6	21,5	29,2	0,7	4,2	Ставлення держави до всіх мов має бути однаковим
Попередня система середньої освіти, яка існувала до її реформи, була добре збалансована як за змістом, так і за терміном навчання (10 років), забезпечувала достатній рівень знань і навичок – таку систему слід зберегти, лише пристосувавши до сучасного рівня знань і вимог ринку праці	48,6	33,0	17,6	0,8	3,7	Нинішнє реформування системи середньої освіти є позитивним явищем, оскільки продовження терміну навчання до 12 років, зміни змісту навчання, відносин між учителем та учнями наближає українську школу до європейських норм і стандартів середньої освіти
Надання державою переваги певним релігійним конфесіям і церквам	16,0	34,2	49,0	0,9	6,5	Рівність усіх релігійних конфесій і церков у відносинах з державою
Припинення процесів декомунізації	35,8	32,1	29,7	2,4	4,7	Продовження декомунізації

Гуманітарна політика

	0-3 бали	4-6 балів	7-10 балів	Не відповіді	Середній бал	
Жорстка позиція держави в боротьбі із злочинністю, навіть якщо це призводить до порушення громадянських прав причетних осіб	46,9	32,0	20,3	0,8	3,9	Держава має неухильно забезпечувати громадянські права всіх громадян, навіть тих, які вчинили злочини
Захист традиційних суспільних цінностей, зокрема, сім'ї і шлюбу, який ґрунтується на вільній згоді чоловіка і жінки	77,1	18,7	3,6	0,7	1,7	Визнання державою права на шлюб (партнерство) між громадянами однієї статі
Підтримка максимального зближення культур національних меншин і спільнот іммігрантів з українською культурою, сприйняття ними українських традицій і стирання культурних відмінностей між цими спільнотами та українцями	34,5	46,2	18,7	0,7	4,4	Підтримка культурної, мовної, релігійної самобутності всіх національних меншин і спільнот іммігрантів, співіснування різних культур в українському суспільстві
Збереження нинішнього рівня прав національних меншин	43,7	46,0	9,5	0,8	3,6	Розширення прав національних меншин
Пріоритетний розвиток українського села як осередку традиційного способу життя і збереження традиційних цінностей	51,1	37,6	10,1	1,2	3,3	Пріоритетний розвиток міст (урбанізація) як осередків прогресу, сучасного динамічного способу життя, орієнтованого на нові цінності глобального світу

Гуманітарна політика

	0-3 бали	4-6 балів	7-10 балів	Не відповіли	Середній бал	
Забезпечення прискорення економічного зростання України, навіть якщо це шкодитиме захисту довкілля	17,7	32,3	49,1	0,8	6,3	Максимальна увага до збереження довкілля, навіть якщо це гальмуватиме економічне зростання
Первинною для кожної людини є належність до певної нації, з її власними інтересами, мовою, культурою, традиціями, цінностями	48,2	36,2	14,8	0,8	3,7	Усі люди становлять єдину світову спільноту і поділяють спільні для всіх цінності, а належність до певної нації є другорядною
Відновлення смертної кари за найбільш тяжкі та жорстокі злочини проти людини	40,6	33,9	24,8	0,7	4,3	Недопущення відновлення смертної кари за будь-які злочини
Жорстка політика в боротьбі з наркотиками, кримінальне покарання за їх вживання та зберігання	74,0	19,9	5,3	0,8	2,0	Декриміналізація вживання і зберігання для особистого вжитку окремих легких наркотиків
Зростання числа іммігрантів призводить до підвищення рівня злочинності у країні	39,0	41,9	18,0	1,0	4,2	Зростання числа іммігрантів не є причиною підвищення рівня злочинності у країні
В умовах зовнішньої агресії можуть бути обмежені певні громадянські права і свободи (свобода слова, зібрань та ін.)	16,6	37,4	45,2	0,7	6,2	Обмеження громадянських прав не може виправдовуватися зовнішньою агресією

* 11-бальна шкала, де "0" означає максимальну підтримку позиції, наведеної ліворуч, а "10" – повну підтримку позиції, наведеної праворуч.

- Питання статусу української/російської мов залишається потенційно конфліктогенним. Збереження статусу української мови як єдиної державної має безумовну підтримку на Заході та в Центрі і несприйняття на Сході (лише 10% підтримки). Ідея надання російській мові статусу державної має велику підтримку на Сході (65%) і фактичне несприйняття у Центрі та на Заході. На Півдні обидва варіанти підтримують третина опитаних.
- За державний захист і підтримку української мови виступають громадяни на Заході та в Центрі, однак на Сході цю ідею підтримують 8% громадян, а пропозицію рівного ставлення до всіх мов - 67%. Південь є амбівалентним у цьому питанні, але дещо більше тяжіє до Сходу.
- Питання декомунізації - ще один із маркерів регіональних відмінностей. Лише на Заході ідея продовження декомунізації має підтримку більшості (65%). На Сході 59% виступають громадян за її припинення. Жителі Півдня тяжіють до Сходу, а жителі Центру - займають амбівалентну позицію.
- Переважно консенсусними в регіональному вимірі виявилися питання, що репрезентують протистояння “ліво-лібертарних” і “право-консервативних” цінностей (вибір між міським модерном та сільською архаїкою, визнання одностатевих шлюбів, легалізація легких наркотиків, громадянські права злочинців та ін.)

Основні лінії суспільно-політичного розмежування

- вступ до Євразійського економічного союзу - вступ до ЄС;
- позаблоковий статус - вступ до НАТО;
- пошук шляхів до примирення з Росією - жорстка позиція щодо Росії;
- мир на Сході за будь-яку ціну - лише на прийнятних для українського суспільства умовах;
- можливість надання особливого статусу певним регіонам держави - збереження унітарного устрою;
- збереження статусу української мови як єдиної державної - надання російській мові статусу другої державної;
- державний захист і підтримка української мови - однакове ставлення держави до всіх мов;
- припинення процесів декомунізації - продовження декомунізації.

Розподіл залежно від геополітичних орієнтацій (за-проти вступу до ЄС і НАТО)

- Існують принципові протиріччя в питаннях зовнішньої політики та безпеки
- у питаннях соціально-економічної політики прозахідні та антиросійські чинники більшою мірою пов'язані з ліберальними підходами, тоді як орієнтація на російський вектор - з соціалістичними.
- у питаннях гуманітарної політики найбільш очевидними є зв'язки між геополітичними орієнтаціями та преференціями респондентів стосовно статусу мов, мовної політики та декомунізації.
- Існує зв'язок між прозахідними політичними орієнтаціями та дещо більш ліберальними поглядами респондентів у питаннях лібертарно-авторитарної шкали.

Розподіл залежно від бачення на пряму майбутнього розвитку країни

- Три групи респондентів: “**прихильників змін**” (країні потрібні зміни - 61%), “**консерваторів**” (треба все залишити, як є - 4%) та “**прихильників реставрації**” (краще повернути все так, як було до 2014р. - 16%).
- у групах “**прихильників змін**” і “**прихильників реставрації**” більшість обирають протилежні позиції в питаннях вступу до ЄС і НАТО, позиції щодо Росії, умов досягнення миру на Сході України. Позиція “**консерваторів**” щодо всіх цих питань є невизначеною.
- У більшості питань економічної та соціальної політики абсолютна чи відносна більшість у всіх трьох групах демонструють однаковість у підтримці альтернатив, які мають скоріше ліве спрямування.
- Серед політичних альтернатив у сфері гуманітарної політики протилежні позиції між “**прихильниками змін**” і “**прихильниками реставрації**” існують у питаннях статусу української мови і державної політики щодо мов, а також питання декомунізації. У переважній більшості інших питань суттєвих відмінностей у позиціях груп не виявилось.

СТАВЛЕННЯ ДО ОКРЕМИХ РЕФОРМ

- **Децентралізація.** Пропозиція підтримується більшістю (абсолютною чи відносною) в усіх трьох групах.
- **Приватизація.** Не підтримується більшістю в жодній з груп.
- **Земельна реформа.** Пропозиція “запровадження вільної купівлі-продажу землі сільськогосподарського призначення” не має підтримки більшості в жодній з груп
- **Реформа соціальних виплат.** У всіх групах більшість респондентів підтримують зниження тарифів, а не надання адресних субсидій.
- **Медична реформа.** У запропонованому варіанті не підтримується більшістю у жодній з груп.
- **Реформа освіти.** В усіх групах більшість висловилися за попередню систему освіти.
- **Ставлення до рекомендацій міжнародних партнерів України.** В усіх групах абсолютна чи відносна більшість опитаних обрали «пріоритетність орієнтації на суспільні потреби та настрої всередині України, виконання тих рекомендацій ЄС, США та МВФ, які їм не суперечать»

Політичні преференції залежно від геополітичного спрямування партій

- Виділено три групи респондентів, залежно від симпатій до партій певного напрямку: *проєвропейські*, *“особливого шляху”* та *“проросійські”*.
- між прихильниками проєвропейських і проросійських партій існують протиріччя у питаннях вступу до ЄС і НАТО; позиції щодо Росії; умовах досягнення миру, декомунізації, статусу української і російської мов в Україні, ставлення держави до мов.
- Щодо більшості інших питань існують менш значущі відмінності або збіги позицій більшості (останнє стосується, передусім, питань економічної та соціальної політики, а також захисту традиційних цінностей, протидії злочинності і наркоманії).
- Серед категорії прихильників партій *“особливого шляху”* з *“конфліктних”* питань чіткої позиції більшості немає, з інших питань вона [позиція] може збігатися з позицією більшості в інших групах (особливо там, де між *“крайніми”* групами є консенсус).

Деякі висновки

- Поляризуючими чинниками для українського політикуму залишаються питання геополітичних орієнтацій, конфлікту з Росією та пов'язаним з цим порядком денним, а також гуманітарна проблематика (мова, історична пам'ять).
- соціально-економічний поділ не буде головним для структурування політичного простору України: як прихильники європейської і євроатлантичної інтеграції та змін у країні, так і прихильники російського вектору та повернення до ситуації до 2014р., значною мірою поділяють однакові підходи в економічній та соціальній політиці.
- Дослідження за шкалою “лібертарно-авторитарних цінностей” засвідчило, що в соціокультурних орієнтаціях українське суспільство виразно тяжіє радше до традиціоналізму та навіть до культурного націоналізму, ніж до глобалізму та мультикультуралізму.
- між політичними преференціями громадян, більшою мірою схильних підтримувати, відповідно, “старі” та “нові” (не представлені в Парламенті) партії, суттєвих відмінностей практично немає, що зводить проблему приходу до влади “нових політичних сил” до конкуренції нових персоналій, а не нових ідей.

Деякі висновки (2)

- Універсальність і переважно “лівий” характер політичних преференцій громадян у соціально-економічній сфері буде створювати “незручності”, передусім, для кандидатів і партій проєвропейського спрямування
- Відповідно, можуть отримати певні переваги у виборчій кампанії партії, які декларуватимуть “особливий шлях” розвитку України або виступатимуть за відновлення відносин з Росією.
- Характер політичних преференцій громадян у сферах, в яких здійснюються реформи, може поставити під сумнів їх продовження в майбутньому.
- Зарубіжним партнерам України доведеться враховувати, що більшість українців, у т.ч. і прихильників європейської та євроатлантичної інтеграції, не підтримують беззастережне виконання Україною зовнішніх рекомендацій, (тим більше, непопулярних), натомість надаючи перевагу орієнтації на суспільні потреби та настрої всередині України.

Структура політичної конкуренції та змістовні аспекти президентської кампанії-2019

Очікування виборців від потенційних кандидатів у Президенти

Зовнішня і внутрішня політика, безпека									
	Ю.Бойко	В.Зеленський	Ю.Тимошенко	О.Ляшко	С.Вакарчук	А.Гриценко	А.Садовий*	П.Порошенко	
Вступ України до союзу Росії і Білорусі, вступ до Євразійського економічного союзу	⇕ ⇕	⇔ ⇔	⇔ ⇔	=	⇔ ⇔	⇔ ⇔	⇔ ⇔	⇔ ⇔	Вступ України до ЄС в осяжній перспективі
Позаблоковий статус України, її невходження до військових блоків	⇕ ⇕	=	=	=	⇔ ⇔	⇔	⇔ ⇔	⇔ ⇔	Вступ України до НАТО в осяжній перспективі
Пошук шляхів до примирення з Росією, посилення політичних та економічних зв'язків з нею	⇕ ⇕	⇔	=	=	⇔ ⇔	⇔	⇔ ⇔	⇔ ⇔	Жорстка позиція щодо Росії, послаблення політичних та економічних зв'язків з нею
Повернення тимчасово окупованих територій шляхом мирних переговорів і компромісних домовленостей з Росією	⇕ ⇕	⇐	⇐	⇐	=	=	=	=	Повернення тимчасово окупованих територій військовим шляхом
Мир на Сході України має бути встановлений за будь-яку ціну	⇐	⇔	⇔	⇔	⇔ ⇔	⇔	⇔ ⇔	⇔ ⇔	Мир на Сході України можливий лише на прийнятних для українського суспільства умовах
Посилення впливу Верховної Ради на Уряд та виконавчу владу, обмеження повноважень Президента	⇐	=	=	=	=	=	=	⇔	Посилення впливу Президента на Уряд та виконавчу владу, обмеження повноважень Верховної Ради
Недопущення обмежень політичних прав і свобод громадян	⇐ ⇐	⇐ ⇐	⇐	⇐	⇐ ⇐	⇐ ⇐	⇐	=	Забезпечення політичної стабільності, навіть через обмеження політичних прав і свобод громадян

¹⁶ У таблиці застосовуються такі умовні позначки: **напрямок стрілки** – альтернатива, яку обрала більшість респондентів у групі; **дві стрілки** – альтернативу підтримують понад 50% респондентів групи; **одна стрілка** – альтернативу підтримують відносна більшість респондентів групи, яка мінімум на 15% перевищує чисельність прихильників протилежної альтернативи; **знак рівняння** – відносна більшість респондентів групи обрала середню позицію або ж різниця між підтримкою альтернатив становить менше 15%.

¹⁷ Сірим кольором виділені політичні альтернативи, які безпосередньо відповідають окремим напрямкам реформ.

Особливості політичних преференцій прихильників потенційних кандидатів у Президенти.

- Принципові розбіжності у політичних преференціях прихильників потенційних кандидатів у Президенти існують у питаннях, що належать до соціокультурного поділу, і пов'язані з геополітичним позиціонуванням кандидатів.
- Потенційні кандидати у Президенти, які декларують наміри здійснювати політику європейської інтеграції, сумарно мають більше прихильників, ніж ті, які декларують курс на зближення з Росією, або уникають чіткого визначення майбутнього напрямку своєї політики.
- У питаннях демократичного внутрішньополітичного устрою, соціально-економічної політики та переважної більшості питань гуманітарної сфери (крім мовної політики та декомунізації) принципових відмінностей у поглядах між прихильниками різних кандидатів немає. Тому соціоекономічний поділ не буде визначальним у кампанії.
- Для переважної більшості виборців (незалежно від того, за кого саме вони голосуватимуть) важливою ідеологічною позицією є повернення до активної ролі держави в управлінні економічними процесами та перерозподілі суспільних благ.
- Відсутність підтримки більшості серед електорату кандидатів таких реформаторських напрямів, як приватизація, запровадження ринку землі, реформи соціальної допомоги, освіти та медицини (принаймні, у їх нинішньому вигляді), робить відкритим питання про спадковості реалізації політики у відповідних сферах.

Особливості позиціонування потенційних кандидатів та попередній зміст їх «політичних пропозицій»

Президент України Петро Порошенко

ними як на загальні певні цільові групи АТО/ООС, представити припущення наголошуватиме на новості політики, як

П.Порошенко з великою ймовірністю балотуватиметься на дру-

Лідер політичної партії “Всеукраїнське об’єднання “Батьківщина” Юлія Тимошенко

ства). При цьому планомірно доносом послання.

Станом на грудень 2018р., Ю.Тимошенко була єдиною з числа реальних претендентів на пере-

Лідер політичної партії “Громадянська позиція” Анатолій Гриценко

ритаризму”¹¹, які на вищій рівень є поєднати лібералітаризмом є Гриценка.

Лідер Радикальної партії Олег Ляшко

О.Ляшко напередодні початку виборчого процесу у властивій йому манері вибудовував змісти

Лідер партії “Об’єднання “Самопоміч”, міський голова Львова Андрій Садовий

Заснована А.Садовим партія “Об’єднання “Самопоміч” певний час сприймалася в суспільстві як відповідь на чітко артикульований суспільний запит на “нову політичну силу” і “нові обличчя” у політиці¹⁴. Відповідно, сам А.Садовий мав підстави випробувати себе в якості політичного лідера нової якості.

Потенційний кандидат від “проросійського” політичного середовища (на цю роль претендують, передусім, Ю.Бойко та О.Вілкул)

Насамперед, варто припустити, що такий кандидат може бути не один. Станом на грудень 2018р., на цю роль претендували зокрема, Ю.Бойко, О.Вілкул, Є.Мураєв, В.Новінський, дещо меншою мірою – С.Тарута. Перші три з них мають цілком реальні шанси проявити свої політичні якості як майбутні кандидати у Президенти,

що потім може бути використано під час парламентської кампанії.

Актор, художній керівник “Студії Квартал-95” Володимир Зеленський

тупового формування частини громадян кандидата у Презид

В.Зеленський до початку виборчого процесу ухилився від чіткої відповіді на питання щодо своєї участі в кампанії. Головним зміс-

Лідер рок-гурту “Океан Ельзи”, громадський діяч Святослав Вакарчук

держави¹⁵, в якій перелічив напрями та запросив небайдужих ділитися думками.

С.Вакарчук кілька разів заявляв, що його не цікавить посада Президента, проте не вказував чітко, що не має намірів балотуватися у кандидати. Наприкінці 2017р. він публічно виступив з безумовно політичною за своїм спрямуванням заявою щодо 10 ключових кроків у реформуванні

Відповідність пропозицій кандидатів очікуванням електорату

- Найвищий рівень відповідності політичних пропозицій до очікувань своїх прихильників серед потенційних кандидатів у Президенти демонструють О.Ляшко та Ю.Тимошенко.
- Подібної відповідності буде достатньо легко досягнути кандидатам від проросійської частини політичного спектра.
- Пропозиція діючого Президента П.Порошенка відповідає очікуванням його прихильників у питаннях зовнішньої, безпекової, соціокультурної політики, геополітичного вибору, проте не має чіткої артикуляції або суперечить їх очікуванням у соціально-економічній політиці.
- Є певні невідповідності між декларованими А.Гриценком та А.Садовим ліберальним ідейно-політичним напрямом та очікуваннями їх потенційного електорату, передусім у соціально-економічній політиці, а також і з деяких інших питань.
- З огляду на брак чітко визначеної політичної пропозиції С.Вакарчука та В.Зеленського, практично неможливо оцінювати рівень їх відповідності очікуванням потенційних виборців.

Основні лінії розмежування у президентській кампанії

- Головною лінією розмежування будуть геополітичні орієнтації кандидатів: “За європейський вибір” - “За відновлення дружби з Росією”. Кандидати, які обстоюватимуть варіанти “третього шляху” будуть поставлені в ситуацію вибору між цими альтернативами.
- Другою за значущістю лінією розмежування буде ставлення до нинішньої влади. Ця лінія сегментуватиме “проєвропейськи” налаштований електорат і може призвести до утворення двох “центрів тяжіння” - діючого Президента та альтернативного йому кандидата.
- Третя лінія розмежування - “нові - старі політики” також сегментуватиме більшою мірою “проєвропейський” електорат, а ще точніше - опозиційну його частину.

Структура політичної конкуренції у президентській кампанії

На полі “проєвропейського” електорату розгортатиметься конкуренція між трьома основними кандидатами:

- 1) Кандидат від влади (діючий Президент);
- 2) Кандидат від опозиції (“старий політик”);
- 3) Кандидат від опозиції (“новий політик”).

Конкуренція на проросійському” електоральному сегменті, матиме скоріше персонально-політичний характер. Реально претендуватиме на вихід у другий тур лише один кандидат.

На сьогодні видаються можливими різні комбінації другого туру - як за участі двох кандидатів з різних сегментів “проєвропейської” орієнтації, так і за участі проєвропейського і проросійського кандидатів.

Зважаючи на вищу питому вагу проєвропейськи орієнтованого електорату, скоріше можна очікувати перемоги одного з трьох “проєвропейських” кандидатів, за будь-якої конфігурації другого туру виборів.

Розвиток подій між виборами: сценарії

Кооперативний сценарій передбачає досягнення новообраним Президентом порозуміння з більшістю депутатського корпусу, що уможлиблює підтримку ініціатив Президента та реалізацію передвиборчих обіцянок. З огляду на характер суспільного запиту, реалізація цього сценарію ймовірно включатиме рішення ліво-популістського характеру в соціально-економічній сфері.

За конфліктного сценарію Президент не зможе знайти підтримки більшості депутатів старого складу Верховної Ради. Оптимальною лінією поведінки для нього стане демонстративна конфронтація з парламентською більшістю. Реалізація конфліктного сценарію з високою імовірністю призведе до різкого зниження ефективності влади та дестабілізації внутрішньополітичної ситуації.

ПІСЛЯВИБОРЧИЙ ПРОГНОЗ

Перемога кандидата від влади скоріше матиме наслідком реалізацію кооперативного сценарію. Політичний курс, здійснюваний нинішньою владою, принципово не зміниться, але зазнає певних коректив у напрямі більшого врахування “лівих” настроїв електорату в соціально- економічній сфері.

Варіант перемоги кандидата від опозиції - “старого політика” залишає достатню імовірність для реалізації як кооперативного, так і конфліктного сценаріїв. Питання політичного курсу нової влади залишиться відкритим і визначатиметься характером сценарію відносин “Президент - Парламент/Уряд”.

Варіант перемоги кандидата від опозиції - “нового політика” означає більшу ймовірність конфліктного сценарію, розгортання новообраним Президентом антипарламентської кампанії з антикорупційними/антиолігархічними гаслами. Спроба “радикального прискорення/ ревізії реформ” може посилити конфронтацію між вищими владними інститутами з відповідними кризовими наслідками.

У разі перемоги “проросійського” кандидата події розвиватимуться за конфліктним сценарієм. Відносини з парламентською більшістю загостряться. Можна очікувати радикалізації патріотичної частини суспільства, посилення соціокультурної поляризації та загального загострення ситуації.

Дякую за увагу!